

„Fit im frühen Deutsch?“¹

A korai német mint idegennyelv-tanulásban elért eredmények feltárásának és értékelésének aktuális kérdései

Sárvári Tünde

**SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája,
Napközi Otthonos Óvodája, Szeged**

sarvari@jgypk.szte.hu

Hagyományosan a nyelvtanár kíséri figyelemmel, dokumentálja, és értékeli a tanulók idegen nyelvi tanulási folyamatát, célszerű azonban már kiskorban is megismertetni a gyerekeket olyan technikákkal és módszerekkel, melyek segítségével képesek lesznek saját teljesítményüket önállóan megfigyelni és értékelni.

A Közös Európai Referenciakeret (továbbiakban KER – KER, 2002) megjelenése óta a nyelvtanulók nyelvtudása az ebben a dokumentumban meghatározott nyelvi szintleírások (A1-C2) alapján mérhető, illetve a kidolgozott sztenderdek segítségével hasonlítható össze. Mint arra azonban már több tanulmány is utalt (Schlüter, 2004; Widlok, Petravić, Org & Romcea, 2010:10), ezek a sztenderdek nem érintik a korai idegen nyelvi fejlesztésben résztvevő gyerekek idegennyelv-tanulását, mert még a legalacsonyabb minimumszint is idősebb, fejlettebb kognitív készségekkel rendelkező nyelvhasználók számára íródott. Ezért feltétlenül szükség lenne az adott célcsoport esetében saját, a gyermekek életkori és nyelvi sajátosságait, valamint a korai idegennyelv-tanulás tartalmi és módszertani elveit figyelembevevő sztenderdek kidolgozására.

Jelen tanulmány arra keres választ, melyek lehetnek a korai idegennyelv-oktatás mérhető nyelvi eredményei, hogyan lehet ezeket az eredményeket feltárni és értékelni oly módon, hogy a gyermek előmenetelét elsősorban a tanulási folyamatok kontextusában szemléljük, és a feltárás módja ne különbözzék a szokásos, a gyerekek tanulási hétköznapjaiból ismert tevékenységektől, tanulási feladatoktól. Mindenképpen el kell kerülnünk az egyszerű kikérdezést, és a tanulási folyamat „vizsgáztatásra redukálását”. Fontos, hogy az feltárási és értékelési folyamat ne félelmet váltson ki a gyerekekből, hanem motiválja és még jobb teljesítmény elérésére sarkallja őket.

A releváns nyelvi eredmények, illetve azok lehetséges feltárásának és értékelésének feltérképezéséhez a korai idegennyelv-oktatás alapidokumentumai, illetve az ön- és külső értékelést általában lehetővé tevő értékelési formák kerülnek elemzésre.

¹ Akik jártasabbak a német nyelvvizsgák terén, jól ismerik a fiataloknak szóló „Fit in Deutsch 1 és 2” nyelvvizsgákat, melyek a Közös Európai Referenciakeret hatszintű tudássládján az első (A1) és a második (A2) szintnek felelnek meg. Mivel jelen esetben a korai idegennyelv-tudást vizsgáljuk, ezt a nyelvvizsga elnevezést adaptáltam a tanulmány címében.

A korai idegennyelv-oktatás alapidokumentumai

Magyarországon a köznevelésnek két alapidokumentuma van. Az egyik a 2012-ben módosított Nemzeti alaptanterv (Nat), melynek rendelkezései a nevelő-oktató munkának a nemzeti köznevelésről szóló törvény 5. § (1) bekezdés b)–c) pontja szerinti szakaszaira vonatkozóan határozzák meg az érvényes értékeket, műveltségképet, tudás- és tanulásértelmezést, a másik a tartalmi szabályozás következő szintjét jelentő, a pedagógiai munka szakaszainak sajátosságaihoz igazodóan készült Kerettanterv (2012).

Ha az idegennyelv-oktatásra vonatkozó dokumentumokra fókuszálunk, meg kell említeni a KER-t, amit az Európa Tanács dolgozott ki azzal a céllal, hogy oktatási és kulturális ügyekben egységet teremtsen az Európai Unió tagállamai között az idegennyelv-oktatás területén, és hogy Európa-szerte előmozdítsa az átláthatóságot és az összhangot a modern nyelvek tanulásában és tanításában. Mivel a korai idegennyelv-tanulás az idegennyelv-oktatás egy speciális területe, a vizsgálat szempontjából elengedhetetlenül fontos még három ajánlás ismerete is:

- Idegen nyelvi program az 1-3. évfolyam számára. Ajánlás a 6-9 éves korosztály idegennyelv-tanításához (2004)
- Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen (1996, 2010)
- Standards, Unterrichtsqualität, Lehrerbildung. Fremdsprachenunterricht in der Grundschule (2005).

A korai idegennyelv-oktatás elemeinek megjelenése a Nat-ban

A Nat (2012) értelmében az első idegen nyelv (ami angol, német, francia vagy kínai lehet) oktatása legkésőbb az általános iskola 4. évfolyamán kezdődik. Korábbi kezdés akkor lehetséges, ha megoldható az 1–3. évfolyam idegennyelv-oktatásában képzett pedagógus alkalmazása, és az iskola pedagógiai programja erre lehetőséget ad.

A fejlesztendő kulcskompetenciák között is megtaláljuk az idegen nyelvi kommunikációt, mely az anyanyelvi kommunikációhoz hasonlóan az alapvető nyelvi készségekre épül, ezért a fejlesztés fókuszában a hallott és olvasott szöveg értése, a szövegalkotás és az interakció szóban és írásban áll. A Nat a kompetencia leírásánál nem említi külön a korai idegennyelv-oktatás sajátosságait.

A Nat általánosságban határozza meg a nyelvtanulás célrendszerét is, itt sem tér ki külön a korai idegennyelv-oktatás célrendszerére. Elsődleges célként a kommunikatív kompetencia fejlesztését tűzi ki, de fontos szerepet kap a célnyelvi műveltség és az interkulturális kompetencia fejlesztése, a pozitív attitűd és motiváció kialakítása a nyelvtanulás, valamint általában más nyelvek és kultúrák megismerése iránt, a nevelési és tantárgy-integrációs lehetőségek kihasználása, az IKT alkalmazások készségszintű kialakítása és fejlesztése, valamint a nyelvtanulási stratégiák kialakítása.

A Nat előírja a tanulók számára kötelező minimumszinteket, emellett pedig kitér az emelt szintű képzésben részesülő diákokkal szemben támasztható követelményekre is. A Nat lehetővé teszi, hogy az intézmények idegen nyelvi programjaikban profiljuknak, meghatározott céljaiknak, valamint lehetőségeiknek megfelelően a megadott szintektől felfelé minden esetben eltérhessenek. A Nat előírja, hogy az általános iskolai tanulmányok végeztével minden tanulónak legalább egy idegen nyelvből el kell jutnia a hatfokú európai skála második, A2 szintjére. A korai

idegennyelv-oktatás szempontjából releváns 4. évfolyam végére a Nat a minimumszint meghatározásánál a „KER-szintben nem megadható” kifejezést alkalmazza, és a szintleírásoknál is csak a KER-ben található (A1-B2) minimumszintek leírását adja meg.

Az idegennyelv-tanulás során elért eredmények feltárásával és értékelésével kapcsolatosan a Nat (2012:10682) csak egyetlen utalást tartalmaz: „Munkájának rendszeres tanári értékelése mellett sajátítsa el [a tanuló] az önértékelés módszereit.” Azzal kapcsolatosan azonban nem ad semmilyen információt, hogyan kellene/lehetne ezt megvalósítani.

A korai idegennyelv-oktatás elemeinek megjelenése a Kerettantervben

A Kerettanterv bevezetőjében is történik utalás az idegen nyelvi kommunikációra, mint kulcskompetenciára, de itt már eltérés mutatkozik, ha összevetjük az idegen nyelvi kommunikáció leírását a Kerettanterv 1-4., illetve 5-8. évfolyamára vonatkozóan:

„A tanulóban felébred a nyelvek és a nyelvtanulás iránti érdeklődés. Felfedezi, hogy más országokban más szokások vannak, más nyelvet beszélnek az emberek, ez a felfedezés nyitottabbá teszi más kultúrák befogadására. Egyszerű idegen nyelvi szóbeli kommunikációval próbálkozik. Idegen nyelvi tevékenységei a korosztályának megfelelő dalokhoz, versekhez, mondókákhoz és jelenetekhez kötődnek.” (1-4. évfolyam)

„A tanuló felfedezi, megérti és alkalmazza a nyelvet vezérlő különböző szintű szabályokat, ami tudatosabbá és gyorsabbá teszi a nyelvtanulást. A beszédkészség és a hallott szöveg értése mellett törekszik a célnyelvi olvasásra és írásra is. Felfedezi a nyelvtanulás és a célnyelvi kultúra fontosságát. Próbálkozik önálló nyelvtanulási stratégiák alkalmazásával, és elindul a tudatos nyelvtanulás és az önálló nyelvhasználat útján. Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Képes egyszerű interakcióra, ha a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.” (5-8. évfolyam)

Míg a korai idegennyelv-oktatás során elsősorban az érdeklődés felkeltése, az idegen nyelvek és kultúrák iránti nyitottság kialakítása, valamint a szóbeli kommunikáció állnak a fejlesztés középpontjában, addig a felső tagozaton megjelenik a tudatosság, a szabályok felfedezése, a nyelvtanulási stratégiák alkalmazása, valamint nagyobb hangsúlyt kap a célnyelvi olvasás és írás is.

A Kerettanterv tartalmazza a kötelező tantárgyak és a minimális óraszámok meghatározását. Az első idegen nyelv oktatására az 1–4. évfolyamon 4. évfolyamtól biztosít heti 2 órát, ami eggyel kevesebb, mint a 2007-es Nat-ban megadott minimális heti óraszám. Ez különösen azért meglepő, mert egyrészt egész Európában egyre jelentősebb szerepet kap a korai idegennyelv-oktatás, másrészt pedig bővült a Kerettantervben megadott ajánlott témák köre, melyet külön táblázat tartalmaz. A táblázatban a más tantárgyakkal való kapcsolódási pontok is megtalálhatók.

A Kerettanterv 1. mellékletében kitér a korai idegennyelv-oktatás sajátosságaira. A 4. évfolyamon kezdődő idegennyelv-tanítás elsődleges célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása, de az idegen nyelvvél való korai ismerkedés középpontjában a hallott szöveg értése és a szóbeli interakció együttes

fejlesztése áll. Ugyancsak fontos célkitűzés, hogy a korai nyelvoktatás felkeltse a tanulók érdeklődését a nyelvek tanulása valamint a más nyelveket beszélő emberek és kultúrájuk megismerése iránt. A tanulási folyamat során a tanuló egész személyisége formálódik, így alapvető fontosságú, hogy a kisgyermekkor idegennyelv-tanítást áthassa a holisztikus pedagógiai szemlélet.

A Kerettanterv az elérendő célokat és nyelvi szinteket kétéves képzési szakaszokra bontva határozza meg, ez alól azonban az általános iskola 4. évfolyama kivétel, mert ezen az évfolyamon kezdődik a kötelező idegennyelv-oktatás, így a képzési szakasz csak egy tanévet ölel fel. A fejlesztési ciklusok végén a fejlesztési egységek (a hallott és olvasott szöveg értése, a szóbeli interakció, az összefüggő beszéd és az íráskészség) céljaiból és tartalmából kiindulva a Kerettanterv meghatározza a fejlesztés várható eredményét, kapcsolódva a szakasz végére előírt KER-szinthez. Ebben az esetben is kivételt képez a 4. évfolyam, amelynek kimenete, mit arra már korábban utaltunk, KER-szintben nem határozható meg. A Kerettanterv szerint az alábbi fejlesztési eredmények várhatóak a 4. évfolyam végén. A tanuló

- „*aktívan részt vesz a célnyelvi tevékenységekben,*
- *követi a célnyelvi óravezetést, az egyszerű tanári utasításokat,*
- *megérti az egyszerű, ismerős kérdéseket, válaszol ezekre,*
- *kiszűri egyszerű, rövid szövegek lényegét,*
- *elmond néhány verset, mondókát és néhány összefüggő mondatot önmagáról,*
- *minta alapján egyszerű párbeszédet folytat társaival,*
- *ismert szavakat, rövid szövegeket elolvas és megért jól ismert témában,*
- *tanult szavakat, ismerős mondatokat lemásol,*
- *minta alapján egyszerű, rövid szövegeket alkot.*”

A Kerettanterv 1. mellékletének bevezetője értelmében az alapfokú nevelés első szakaszában, azaz az alsó tagozaton lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a tanulók gyakorlatot szerezzenek teljesítményük és képességeik reális értékelésében. Az idegen nyelv tantárgynál is az önálló tanulással összefüggésben merül fel az elvárás, hogy a nyelvórán nyíljon lehetőség az önértékelésre és a társértékelésre. Arra azonban ezúttal sem találunk utalást, hogy milyen formában valósulhat ez meg.

A korai idegennyelv-oktatással kapcsolatos ajánlások

A magyar vonatkozású ajánlást 2004-ben a Világ-Nyelv program keretében dolgozta ki egy munkacsoport Kuti Zsuzsa vezetésével. Az Ajánlás a célok meghatározásával kezdődik:

„Az 1-3. évfolyamon kezdődő kisgyermekkor idegennyelv-tanítás alapvető célja kedvet ébreszteni a nyelvek tanulása és más népek kultúrájának megismerése iránt, hozzájuttatni a kisgyermeket a többnyelvűség élményéhez, valamint a játékos tanulás során szerzett kezdeti sikerek kíséretében megalapozni a későbbi nyelvtanulást. Az idegen nyelvekkel való korai ismerkedés középpontjában a szóbeli készségek fejlesztése áll, mely megalapozza a későbbi nyelvtanulási stratégiák kialakítását. A követelmények nélkül tervezett tanulási folyamat során a kisgyermek életkoruknak megfelelő, ismert témák körében játékos módszerek segítségével szereznek tapasztalatot gondolataik több nyelven való kifejezésében és a más nyelven beszélők megértésében.” (Kuti 2004:4)

Mint látható, ez a célmeghatározás számos ponton egyezést mutat a Kerettantervben megfogalmazott célokkal: a motiváció felkeltése és ébrentartása az idegen nyelvek és más kultúrák iránt, a szóbeli kommunikáció elsődlegessége, a játékos, élményalapú tevékenységek előnyben részesítése. A fejlesztés fő területei is azonosak (hallott és olvasott szöveg értése, beszédkésztség, írás), de az egyes területeken, különösen a szekunder készségeknél meghatározott fejlesztési tartalmak között eltérést tapasztalhatunk:

Fejlesztési területek	Kerettanterv a 4. évfolyam végén	Ajánlás 1-3. évfolyam
hallott szöveg értése	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – követi a célnyelvi óravezetést, az egyszerű tanári utasításokat, – megérti az egyszerű, ismerős kérdéseket. 	A tanuló megérti <ul style="list-style-type: none"> – az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid kérést, utasítást és arra cselekvéssel válaszol, – az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid kérdést.
beszédkésztség	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – aktívan részt vesz a célnyelvi tevékenységekben, – válaszol az egyszerű, ismerős kérdésekre, – elmond néhány verset, mondókát és néhány összefüggő mondatot önmagáról, – minta alapján egyszerű párbeszédet folytat társaival. 	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – egy szóval, vagy hiányos, egyszerű mondatban válaszol az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésre; – ismert dolgokat megnevez; – néhány mondókát, verset, dalt reprodukál; – természetes beszédhelyzetben kezdeményez az ismert nyelvi eszközökkel.
olvasott szöveg értése	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – kiszűri egyszerű, rövid szövegek lényegét, – ismert szavakat, rövid szövegeket elolvas és megért jól ismert témában. 	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – felismeri a tanult szavak írott alakját; – képes megkeresni a fontos információt az ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben; – megért ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatot.
írás	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – tanult szavakat, ismerős mondatokat lemásol, – minta alapján egyszerű, rövid szövegeket alkot. 	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – helyesen lemásol ismert szavakat.

Az alapelveknél megtaláljuk a korai nyelvtanulás legfontosabb jellemzőit, feltételeit, valamint ötleteket kapunk ahhoz, hogyan kövessük nyomon a tanulók fejlődését. Kuti (2004:6) rámutat, hogy a „tanulók fejlődésének követése több célból is meghatározó jelentőségű” lehet: nemcsak „visszajelzést nyújt a tanulóknak haladásukról”, erősségeikről és fejlesztendő területeikről, de fenntartja, és tovább erősíti a gyermekek nyelvtanulási motivációját is, valamint a tanár rendszeres szóbeli és/vagy metakommunikatív reagálása (tekintet, mimika, gesztus, stb.) a gyermek produkciójára hozzájárul a reális önértékelés kialakulásához.

Kuti (2004:6) hangsúlyozza továbbá, hogy a gyerekek fejlődését elsősorban a beszédértés szempontjából kell nyomon követni, mert ennek a területnek a fejlesztése az alapja a többi készség fejlesztésének. A fejlődési folyamat azonban

lassú, ezért a legkisebb teljesítményt is értékelnünk kell. A visszajelzésnek mindig pozitívnak kell lennie, és figyelni kell arra, hogy *„ne a nyelvről való tudást, hanem a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, valamint dicsérik a tanulási folyamatban való közreműködést is”* (Kuti 2004:4).

Az idegen nyelvi programban található még ajánlott témakörök, melyek megegyeznek a Kerettanterv ajánlott témaköreivel, tevékenységi formák és feladattípusok, valamint egy témakör (Én és az állatok) részletes feldolgozása.

A másik két korai idegennyelv-oktatással kapcsolatos ajánlás németnyelvű. 1996-ban jelent meg a Goethe Intézet gondozásában a Breitung és Kirsch (1996) által összeállított „Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen” („Nürnbergi ajánlások”) című kiadvány, melynek célja az volt, hogy lefektessék a korai idegennyelv-tanulás lehetőség szerint általános érvényű tantervi alapjait. Bár a „Nürnbergi Ajánlások” alaptézisei napjainkban sem veszítettek érvényességükből, a korai idegennyelv-tanulást is befolyásoló társadalompolitikai, gazdasági és társadalmi változások, a technológiai fejlődés, valamint a tanuláslélektan a gyerekek tanulási magatartásával kapcsolatos felismerései is szükségessé tették az ajánlások felülvizsgálatát, aktualizálását, kiegészítését. Ezért 2010-ben Beate Widlok vezetésével a Goethe Intézetben elkészült a „Nürnbergi ajánlások” új változata, mely bemutatja a korai idegennyelv-tanulás aktuális helyzetét, az új hatásokat, melyek napjainkban a gyermekek tanulási körülményeit érik, és leírja a korai idegennyelv-tanulás komplex feltételrendszerét.

A tanulásban elért eredmények feltárásával és értékelésével kapcsolatosan az alábbi ajánlásokat tartalmazza az új változat (Widlok, Petravić, Org & Romcea, 2010:35):

- *„a korai idegennyelv-tanulásban a tanuló előmenetelét elsősorban a tanulási folyamatok kontextusában kell szemlélni*
- *kerülni kell a tanulási eredmények hangsúlyozott középpontba állítását*
- *az értékelés egyes folyamatait hosszú távon és gondosan kell megtervezni*
- *a tanulási eredmények feltárásának lehetséges eszköze a portfólió”.*

A „Nürnbergi ajánlások” új változata is rámutat, hogy a KER-ben található sztenderdek nem relevánsak a korai idegennyelv-oktatásban résztvevő korosztály számára (Widlok, Petravić, Org & Romcea, 2010:10). Ha választ keresünk arra, hogy mely kompetenciák alakíthatók ki és fejleszthetők az adott korosztálynál, az ún. BIG-Kreis² (BIG-Kör) által 2005-ben megfogalmazott javaslatokat vehetjük alapul. A megfogalmazott sztenderdek a kommunikatív, az interkulturális és a módszertani kompetenciák, valamint a nyelvi eszközök leírását tartalmazzák, és olyan tízéves tanulókra vonatkoznak, akik már 120 nyelvórán vettek részt. A tanulásban elért eredmények dokumentálására a BIG-Kreis is portfóliót tartja a legmegfelelőbb formának (BIG-Kreis 2005: 14).

² Az általános iskola alsó tagozatán folyó idegennyelv-oktatással foglalkozó BIG-Kreis 1999-ben alakult Hans-Eberhard Piepho kezdeményezésére. A Kör tagjai minisztériumi szakemberek, oktatók, kutatók, valamint állami és tartományi intézetek munkatársai.

Az értékelés lehetséges formái a korai idegennyelv-oktatásban

A korai idegennyelv-oktatásban az értékelés elsősorban a tanulók motiválását, önbizalmuk növelését szolgálja. Mint Kovács (2009:134) is kiemeli, az adott célcsoport esetében az értékelés tartalma és módja meghatározó jellegű, mert a 6-10 éves tanulók még nem képesek felmérni az idegennyelv-tudásban rejlő előnyöket, és „csak akkor tanulják a nyelvet, ha az számukra kellemes tevékenység”.

Az értékelésnek a korai nyelvoktatásban is különböző módjai lehetségesek. Kezdetben leggyakrabban a tanár értékeli, de célszerű lépésről lépésre, az indirekt munkaformákkal együtt bevezetni a társas- és az önértékelés különböző formáit, mert ezek a tanulói önállóság kialakulásához is hozzájárulnak.

Tanári értékelés

Az értékelés leggyakoribb formája a tanári értékelés, hiszen mind a szülők, mind a gyermekek a tanártól várják, hogy visszajelzést adjon a nyújtott teljesítményről. Ehhez azonban a tanárnak rendszeresen és következetesen meg kell figyelnie az egyes tanulók órai tevékenységét, és megfigyeléseit célszerű írásban rögzítenie. *Lundquist-Mog és Widlok (2015:158)* az alábbi megfigyelési szempontokat javasolják a korai nyelvoktatásban:

- Van-e gond a tanuló figyelmével?
- Mennyire érti meg a feltett kérdéseket?
- Mennyire tudja a tanuló az új szavakat alkalmazni?
- Mennyire reagál a tanuló a tanári utasításokra?
- Jelzi-e a tanuló, ha valamit nem értett meg?
- Képes-e a tanuló ismert dolgokat megnevezni?
- Mennyire helyes a tanuló kiejtése/intonációja?

A felsorolt szempontok között előfordul olyan is (pl. a figyelem), ami nem szorosan a nyelvtanulással, hanem a tanulási folyamattal általában függ össze, de mivel elengedhetetlen feltétele a sikeres nyelvtanulásnak, érdemes ezt is vizsgálnunk.

A korai nyelvoktatásnál a szóbeli kommunikáció áll a fejlesztés előterében. *Lundquist-Mog és Widlok (2015:159)* az alábbi indikátorokat javasolják az adott területek értékeléséhez. Hallott szöveg értése esetén a tanuló

- a hallott utasításra cselekvéssel válaszol
- a hallott szöveg alapján rajzot készít/kiegészíti a rajzot
- a hallott szöveg alapján kiválasztja a megfelelő képeket
- a hallott szöveg alapján sorba rendezi a képeket.

Beszédkésztség vizsgálatánál a tanuló

- megismétli az adott hangot, szót, verset
- megismétli és eljátssza a párbeszédet
- minta alapján egyszerű párbeszédet folytat
- természetes beszédhelyzetben kezdeményez az ismert nyelvi eszközökkel.

Az elkészült dokumentációt minden esetben meg kell beszélni a gyermekkel és a szülőkkel, és a megfigyelések alapján célszerű egyéni fejlesztési tervet készíteni.

A tanári visszajelzésnek más verbális, nonverbális és „kézzel fogható” formái is ismeretesek, gondoljunk csak a piros pontra, a matricákra, vagy a nyomdázott

képekre, amiket az alsó tagozatosok nagy örömmel gyűjtenek. Nagyon fontos azonban, hogy a tanulók mindig tudják, mit értékelünk, és hogy a tanári visszajelzésre, értékelésre ne csak a nyelvóra végén kerüljön sor, hanem folyamatosan, az óra minden szakaszában, az egyes tevékenységek után (és közben) is buzdítson, dicsérjen, értékeljen a tanár verbális és metakommunikatív eszközökkel.

Kisiskolásoknál az értékelés történhet anyanyelven, vagy más nonverbális módon is, de ajánlatos fokozatosan áttérni a célnyelvre ennél a célcsoportnál is, mert a célnyelvi értékelés is egy motiváló erővel bíró fontos nyelvi input.

Tanulói értékelés

A tanulói autonómia szempontjából különösen fontos, hogy ne csak tanári értékeléssel kapjanak visszajelzést a tanulók teljesítményükről, hanem társaiktól is, illetve kialakuljon a reális önértékelésük. Fontos, hogy az értékelés szempontjai és módja a tanulók számára transzparens legyen.

A bemutatott ajánlások a portfóliót tartják az önértékelés egyik legjobb formájának, mert a hagyományos osztályozással szemben ez az alternatív értékelési módszer lehetővé teszi, hogy a tanuló teljesítményét holisztikusan ítéljük meg. **Falus és Kimmel** (2009:11) a szakirodalomban található portfólió definíciók összehasonlítása alapján arra a megállapításra jutottak, hogy a „*portfólió egy dokumentumgyűjtemény, amely a tanuló hosszabb idő alatti fejlődését, vagy a folyamat végére elért eredményeit dokumentálja*”.

A jelenleg Magyarországon forgalomban lévő gyermekeknek szóló német nyelvkönyvek közül a Planetino 1-3 munkafüzetében, a Wir tankönyvében, és a Der grüne Max tankönyvében találtam utalást portfólió készítésére. A Planetino esetében a „Das habe ich gelernt” kivágható oldalon gyűjthetik össze a tanulók a témával kapcsolatos szavakat, kifejezéseket, amelyeket már ismernek. A Wir 1 tankönyvben minden egyes leckéhez tartozik legalább egy portfólió-feladat („Deine Wir-Mappe”), ami a tanult témakör adaptálást tartalmazza. A Der grüne Max 1 tankönyvben a leckék végén található „Mein Dossier” feladatai fűzhetők össze portfólióvá.

Az Európai nyelvtanulási napló mintájára a Goethe Intézet munkatársai *Beate Widlok* (2013) vezetésével elkészítettek egy anyagot, ami segítséget nyújt azoknak, akik gyermekeknél szeretnék bevezetni a portfóliót, mint értékelési technikát (Kinderportfolio für das erste Fremdsprachenlernen Deutsch als Fremdsprache für Kindergarten, Vorschule und für den Übergang in die Grundschule). A pedagógusok megtudhatják, hogyan alkalmazzák a portfóliót a nyelvórájukon, milyen részekből áll az összeállított anyag (Das bin ich, Das kann ich schon, Geschafft!), illetve a Praxisteil-ban a leggyakoribb témakörökhöz készült portfólióoldaltalakat találhatnak két változatban, attól függően, hogy a gyermekek az idegen nyelvű írás és olvasás bevezetése előtt állnak, vagy már a szekunder készségeiket is fejlesztik a nyelvórán. Az anyag ingyenesen letölthető a Goethe Intézet honlapjáról.

Összegzés

Jelen tanulmány célja az volt, hogy feltérképezze a korai német mint idegennyelv-tanulásban elért eredmények feltárásának és értékelésének aktuális kérdéseit. Ehhez a korai nyelvoktatással összefüggő alapidokumentumok, illetve az értékelés különböző formái kerültek elemzésre.

Megállapíthatjuk, hogy a magyar köznevelés két alapidokumentuma, a *Nat* (2012) és a *Kerettanterv* (2012) is tartalmaz a korai nyelvoktatással kapcsolatos elemeket (célrendszer, fejlesztési feladatok, várható fejlesztési eredmények, óraszám), de a terület speciális volta miatt nélkülözhetetlen a témában készült ajánlások ismerete.

Mint láttuk, a célcsoport nyelvi és életkori sajátosságai miatt a korai nyelvtanulás során elérhető eredmények feltárásához és értékeléséhez nem alkalmazhatóak a KER-ben megfogalmazott nyelvi szintek, ezért más, alternatív értékelési formát kell választani. Az ajánlások a portfóliót tartják a legmegfelelőbb formának, ezért megvizsgáltuk, mennyire elterjedt ez az értékelési forma a ma Magyarországon gyermekek számára készült nyelvkönyvekben. Megállapíthatjuk, hogy elsősorban azokban a tankönyvcsaládokban található portfólió-feladatokat, amelyek a nemzetközi piacra készültek. Kivételt csak a *Wir* általános iskolásoknak készült német nyelvkönyv magyar adaptációja jelent. A német nyelvet tanulóknak a Goethe Intézet által készített gyermekportfólió is segítséget nyújt, ha meg szeretnék ismerni ezt a módszert.

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a kisiskolásoknál az eredmények feltárásánál és értékelésénél is a hagyományostól eltérő módszereket célszerű használnunk, ha meg szeretnénk tudni, mennyire „fittek” tanulóink a német nyelvben. Ebben pedig Kovács (2009:133) a visszajelzés fontosságával kapcsolatos megállapítása lehet a mottónk: „Tapintatos tesztelés és értő értékelés”.

Irodalomjegyzék

- NAT (2012): 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar Közlöny*, (66), 10635-10847.
- Kerettanterv* (2012): 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 1. melléklete. *Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára*. http://kerettanterv.ofi.hu/01_melleklet_1-4/index_alt_isk_also.html [2016.01.07.]
- 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 2. melléklete. *Kerettanterv az általános iskola 5-8. évfolyamára* http://kerettanterv.ofi.hu/02_melleklet_5-8/index_alt_isk_felso.html [2016.01.07.]
- BIG-Kreis der Stiftung Lernen (szerk.) (2005). *Standards, Unterrichtsqualität, Lehrerbildung. Fremdsprachenunterricht in der Grundschule*. München: Domino Verlag.
- Breitung, Horst, & Kirsch, Dieter (1996). *Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen oder Wie man einen Weg zu einer Didaktik und Methodik frühen Fremdsprachenlernens finden kann*. München: Goethe Institut.
- KER (2002). Közös európai referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés. Budapest: Oktatási Minisztérium, Európa Tanács.
- Falus Iván, Kimmel Magdolna (2009). *A portfólió*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Kovács Judit (2009). *A gyermek és az idegen nyelv. Nyelvpedagógia a tízen aluliak szolgálatában*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Kuti Zsuzsa (szerk.) (2004). *Idegen nyelvi program az 1-3. évfolyam számára. Ajánlás a 6-9 éves korosztály idegennyelv-tanításához*. Budapest: Oktatási Minisztérium.
- Lundquist-Mog, Angelika, & Widlok, Beate (2015). *DaF für Kinder*. dll 8. München: Goethe Institut.

- Schlüter, Norbert (2004). Die Beschreibung von Könnensprofilen für den Englischunterricht der Grundschule unter Berücksichtigung des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens. In Kierepka, Adelheid/Krüger, Renate/Mertens, Jürgen/Reinfried, Marcus (szerk.) (2004), *Frühes Fremdsprachelernen im Blickpunkt. Status quo und Perspektiven*. (pp. 119-125). Tübingen: Narr.
- Widlok, Beate (szerk. (2013). *Kinderportfolio für das erste Fremdsprachenlernen Deutsch als Fremdsprache für Kindergarten, Vorschule und für den Übergang in die Grundschule*. München: Goethe Institut.
https://www.goethe.de/resources/files/pdf22/Kinderportfolio_ds.pdf [2016.01.07.]
- Widlok, Beate, Petravić, Ana, Org, Helgi, Romcea, Rodica. (2010). *Nürnberger Empfehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen. Neubearbeitung*. München: Goethe Institut.